
This is the **published version** of the bachelor thesis:

Coll Canet, Glòria; López i Vidal, Lluç, dir. Cooperació o conflicte en el tema mediambiental? El cas de la Xina i l'Índia (2000-2016). 2016. (823 Grau d'Estudis de l'Àsia Oriental)

This version is available at <https://ddd.uab.cat/record/160671>

under the terms of the **CC BY-NC-ND** license

FACULTAT DE TRADUCCIÓ I D'INTERPRETACIÓ

GRAU D'ESTUDIS D'ÀSIA ORIENTAL

TREBALL DE FI DE GRAU
Curs 2015-2016

Cooperació o conflicte en el tema mediambiental?
El cas de la Xina i l'Índia (2000-2016)

Glòria Coll Canet
1330853

TUTOR/A
LLUC LÓPEZ I VIDAL
Barcelona, Juny de 2016

Universitat Autònoma
de Barcelona

Dades del TFG

Títol:

Cooperació o conflicte en el tema mediambiental? El cas de la Xina i l'Índia (2000-2016)

¿Cooperación o conflicto en el tema medioambiental? El caso de China e India (2000-2016)

Environmental cooperation or conflict? The case of China and India (2000-2016)

Autor/a: Glòria Coll Canet

Tutor: Lluç López i Vidal

Centre: Universitat Autònoma de Barcelona

Estudis: Grau d'Estudis d'Àsia Oriental

Curs acadèmic: 4t

Paraules clau

Xina, Índia, cooperació, conflicte, relacions internacionals, medi ambient, canvi climàtic

China, India, cooperación, conflicto, relaciones internacionales, medio ambiente, cambio climatico

China, India, cooperation, conflict, international relations, environment, climate change

Resum del TFG

El tema mediambiental ha anat adquirint gran importància els darrers anys. S'han creat acords, cimedes, organitzacions i institucions amb objectius relacionats amb el medi ambient i països amb elevades emissions de gasos d'efecte hivernacle com la Xina i l'Índia han incorporat temes mediambientals a les seves agendes i s'han compromès en la lluita contra el canvi climàtic.

Tanmateix, les conseqüències del canvi climàtic i el tema mediambiental poden ser també una font de conflicte. De fet, en els debats sobre el medi ambient sol aparèixer la competició pels recursos com a font potencial de conflicte, que en el cas de la Xina i l'Índia trobem exemplificat en la competició pels recursos hídrics de la zona de l'Himàlaia.

A partir d'aquestes dues dinàmiques, cooperativa i conflictiva, analitzarem el cas de la relació entre la Xina i l'Índia. Això ho farem a partir de l'anàlisi de diversos factors com la política domèstica i exterior, el conflicte fronterer, la cooperació política i econòmica, i la cooperació bilateral i multilateral sobre el tema mediambiental. Amb tots aquests factors i el marc teòric de la disciplina de les Relacions Internacionals, estudiarem com aquests influeixen en la cooperació i el conflicte pel tema mediambiental.

El tema medioambiental ha ido adquiriendo gran importancia en los últimos años. Se han creado acuerdos, cumbres, organizaciones e instituciones con objetivos relacionados con el medio ambiente y países con elevadas emisiones gases de efecto invernadero como China e India han incorporado temas medioambientales en sus agendas y se han comprometido en la lucha contra el cambio climático.

Sin embargo, el tema medioambiental y las consecuencias del cambio climático pueden llevar también al conflicto. De hecho, en los debates sobre el medioambiente suele

aparecer la competición por los recursos como una fuente potencial de conflicto, que en el caso de China e India encontramos ejemplificado en la competición por los recursos hídricos de la zona del Himalaya.

A partir de estas dos dinámicas, cooperativa y conflictiva, analizaremos el caso de la relación entre China e India. Esto lo haremos a partir del análisis de varios factores como la política doméstica y exterior, el conflicto fronterizo, la cooperación política y económica, y la cooperación bilateral y multilateral sobre el tema medioambiental. Con todos estos factores y el marco teórico de la disciplina de las Relaciones Internacionales, estudiaremos cómo éstos influyen en la cooperación y el conflicto por el tema medioambiental.

The environmental issue has gained great importance in recent years. Agreements, summits, organizations and institutions related to the environment have been created and countries with high greenhouse gas emissions as China and India have incorporated environmental issues in their agendas and have engaged in the fight against climate change.

However, environmental issues and the consequences of climate change can also lead to conflict. Actually, resources competition usually shows up in environmental talks as a potential source of conflict, which in the case of China and India is exemplified in the competition for water resources of the Himalayas.

Drawing on competition and cooperation, we will discuss the case of China and India. Several factors such as domestic and foreign policy, border conflict, political and economic cooperation, and bilateral and multilateral cooperation on environmental issues will be examined. With these issues and International Relations' theoretical framework, we are going to study how these issues influence in environmental cooperation and conflict.

Avís legal

© Glòria Coll Canet, Barcelona, 2016. Tots els drets reservats.

Cap contingut d'aquest treball pot ésser objecte de reproducció, comunicació pública, difusió i/o transformació, de forma parcial o total, sense el permís o l'autorització del seu autor/de la seva autora.

Aviso legal

© Glòria Coll Canet, Barcelona, 2016. Todos los derechos reservados.

Ningún contenido de este trabajo puede ser objeto de reproducción, comunicación pública, difusión y/o transformación, de forma parcial o total, sin el permiso o la autorización de su autor/a.

Legal notice

© Glòria Coll Canet, Barcelona, 2016. All rights reserved.

None of the content of this academic work may be reproduced, distributed, broadcast and/or transformed, either in whole or in part, without the express permission or authorization of the author.

Índex

1.	Introducció	1
2.	Teoria de les Relacions Internacionals	2
2.1.	Realisme	2
2.2.	Liberalisme	3
2.3.	Constructivisme	4
2.4.	Canvi climàtic i relacions internacionals.....	5
3.	Política domèstica en el tema mediambiental	7
4.	Política exterior i percepcions mútues	8
4.1.	Política exterior i percepcions xineses	9
4.2.	Política exterior i percepcions índies	10
4.3.	Discursos	11
5.	El conflicte entre la Xina i l'Índia	12
5.1.	Competició pels recursos hídrics	14
6.	Cooperació bilateral entre la Xina i l'Índia	16
6.1.	Cooperació política i econòmica.....	16
6.2.	Cooperació en el tema mediambiental	18
7.	El medi ambient en la cooperació multilateral.....	20
8.	Conclusions	23
9.	Bibliografia.....	25

1. Introducció

El tema mediambiental ha anat adquirint gran importància els darrers anys. S'han creat acords, cimeres, organitzacions i institucions amb objectius relacionats amb el canvi climàtic i països amb elevades emissions de diòxid de carboni com la Xina i l'Índia han incorporat temes mediambientals a les seves agendes i s'han compromès en organitzacions multilaterals i cimeres per mitigar-ne els efectes.

Tanmateix, les conseqüències del canvi climàtic i el tema mediambiental poden ser també una font de conflicte. De fet, en debats sobre el medi ambient sol aparèixer la competició pels recursos com a font potencial de conflicte, que en el cas de la Xina i l'Índia trobem exemplificat en la competició pels recursos hídrics de la zona de l'Himàlaia.

En tant que són els majors contribuïdors a les emissions de diòxid de carboni globals, és rellevant veure com la Xina i l'Índia estan afrontant la qüestió. A més, la literatura sobre la cooperació en el tema del medi ambient entre la Xina i l'Índia és limitada i, més que exposar com s'han dirigit al tema, hi solen aparèixer prescripcions sobre com haurien d'adreçar el tema.

Prenent el cas de la Xina i l'Índia com a exemple de la dinàmica cooperativa i conflictiva en el tema mediambiental, hem establert com a hipòtesi que el tema mediambiental i la qüestió del canvi climàtic són una font de cooperació més que no de conflicte. D'aquesta manera, trobarem una tendència a cooperar tant bilateralment com multilateralment en temes mediambientals.

Els objectius a assolir amb aquest treball consisteixen en identificar els obstacles per la cooperació en el tema mediambiental entre la Xina i l'Índia, determinar el marc teòric a partir del qual fer un anàlisi de la qüestió, identificar a partir d'aquest marc si el canvi climàtic és un element de cooperació o de conflicte, explicar la rellevància del tema mediambiental en l'agenda global, analitzar la política exterior xinesa i índia, examinar la política domèstica respecte el canvi climàtic i demostrar que ambdós han arribat a compromisos per lluitar contra el canvi climàtic i protegir el medi ambient.

A partir d'aquí, treballarem tres nivells d'anàlisi per contrastar la hipòtesi. En primer lloc la política domèstica; en segon lloc, la política exterior i les relacions bilaterals; i, per últim, la cooperació en l'àmbit multilateral. A partir de fonts primàries i

secundàries, analitzarem, per una banda, els punts de conflicte i, per una altra banda, la cooperació política i mediambiental. Tot això, dins del marc teòric de la disciplina de les Relacions Internacionals.

Per tal d'acotar el treball, analitzarem el cas de la Xina i l'Índia a partir del 2000, un any abans que s'establís el tractat de lliure comerç que va comportar un augment significatiu de la cooperació bilateral. A més, part de l'anàlisi se centrarà en els recursos hídrics perquè, tal com exposarem més endavant, és un element que exemplifica el cas que pretenem estudiar en tant que els ha portat a cooperar i al mateix temps és font de tensions.

2. Teoria de les Relacions Internacionals

En primer lloc, realitzarem una aproximació teòrica als tres grans paradigmes de la Teoria de les Relacions Internacionals (realisme, liberalisme i constructivisme) i a com han enfocat les qüestions mediambientals. Tot seguit, exposarem diversos factors que s'han considerat rellevants per analitzar el tema mediambiental.

2.1. *Realisme*

La teoria realista considera que el sistema internacional és anàrquic i els Estats són els actors principals del sistema internacional. Aquests, davant l'absència d'una autoritat superior que estableixi i faci complir acords o normes, busquen els seus propis interessos de forma unilateral, complicant així la cooperació entre ells. Tanmateix, no es nega la possibilitat de cooperació, sinó que la visió de la política mundial basada en la lluita per la supervivència, l'avantatge i el domini, fa més complicada la cooperació. El realisme, per tant, en el seu anàlisi de les relacions internacionals se centra en la seguretat internacional i les causes, conductes i conseqüències de les guerres (Jervis 1999: 43-45).

En relació a les institucions internacionals, es considera que aquestes poden prendre importància en el cas que els Estats tinguin els mateixos objectius que aquestes. Donada aquesta congruència d'interessos, s'hi unirien ja que els podria ajudar a assolir els interessos nacionals propis (Jervis 1999: 54).

Des del realisme s'ha classificat el canvi climàtic causat pels humans com un problema de "segon ordre", afirmant que hi ha poques evidències que el canvi climàtic

pugui amenaçar un poder hegemònic (Lacy 2005: 29). D'altra banda, també s'ha afirmat que és una amenaça massa llunyana per donar una resposta a la qüestió, tot i que sí que es considera que en el futur podria esdevenir "extremadament important" (Lacy 2005: 38).

Més enllà de la consideració de problema de "segon ordre", s'estableix que el canvi climàtic comportaria problemes de recursos que derivarien en una inflamació del dilema de seguretat regional a causa de la cerca de seguretat alimentària, energètica i d'accés a l'aigua. Per aquest motiu, es produiria una competició entre Estats amb l'objectiu d'assegurar aquests recursos, i no seria complicat arribar a un consens per cooperar en la lluita contra el canvi climàtic (Habib 2011: 10).

A *Resource Wars: The New Landscape of Global Conflict* (2002), Michael Klare defensa que les fronteres entre les amenaces militars, o de primer ordre, i les amenaces no tradicionals, o de segon ordre, es difuminen en relació als conflictes per recursos com l'aigua o el petroli, que afecten a la inseguretat del segle XXI. Klare afirma que la disputa per l'aigua no porta inevitablement a una guerra, però que aquestes disputes solen sorgir en regions on les relacions entre estats són fragmentàries (Lacy 2005: 42-46).

2.2. Liberalisme

El liberalisme, igual que el realisme, identifica els Estats com els actors principals de les relacions internacionals. Aquests, busquen els seus propis interessos ja que no hi ha una autoritat superior que estableixi i faci complir acords vinculants. Ara bé, el liberalisme no identifica el conflicte com a representatiu de la política mundial, ja que en molts casos els Estats cooperen per mitigar els efectes de l'anarquia, generar beneficis comuns, i evitar perjudicis. El liberalisme, per tant, es centra més aviat assumptes d'economia política internacional (Jervis 1999: 43-45).

La perspectiva liberal estableix que el volum de comerç comporta bones relacions entre els Estats, gràcies a l'interès mutu en mantenir l'estabilitat per facilitar l'intercanvi econòmic. Així doncs, el comerç, la inversió i l'intercanvi formen la base per la resolució de conflictes i l'establiment de relacions pacífiques entre estats que esdevenen interdependents. (Habib 2011: 15).

Aquesta interdependència requereix d'institucions internacionals que promoguin normes que estabilitzin i facin previsibles les relacions internacionals, ajudant a consolidar una congruència d'interessos entre estats i a augmentar la cooperació entre diferents països (Habib 2011: 16; Jervis 1999: 54).

Des del liberalisme s'ha argumentat que les nacions es beneficien de la cooperació en una atmosfera de pau i harmonia. D'aquesta manera, s'ha afirmat que sense finançament per l'adaptació al canvi climàtic, molts països en desenvolupament vulnerables als seus efectes podrien deixar de ser col·laboradors viables pel comerç i la inversió. A més, una migració causada pel clima pot engendrar conflictes dins i entre regions. A partir d'això, s'afirma que el finançament per l'adaptació induïx els països en desenvolupament a adoptar mesures de mitigació i que l'interès propi dels països desenvolupats dicta que haurien de proporcionar finançament per l'adaptació (Khan 2016: 16).

2.3. Constructivisme

L'aproximació constructivista a les relacions internacionals difereix del tipus de plantejament del realisme i el liberalisme perquè és una teoria normativa i no positivista. Sosté que la realitat és subjectiva i que la "veritat" és una construcció que reflecteix l'experiència pròpia (històrica i cultural). Per tant, la interpretació que es pugui fer de la realitat no és estàtica, sinó dinàmica, i evoluciona amb el temps com a resultat de la interacció amb altres actors (Khan 2016: 18).

D'aquesta manera, el constructivisme fa èmfasi en el paper del coneixement, les normes i els valors que donen forma a les posicions adoptades pels estats-nació. Dit d'una altra manera, s'interrelacionen els factors materials i de poder amb els factors relatius a la història, les idees, la cultura o la construcció identitària dels estats. Els constructivistes se centren més en els procediments discursius i intersubjectius amb els que es desenvolupa la governança internacional (Khan 2016: 18).

En relació al canvi climàtic, s'afirma que el reconeixement de l'amenaça mútua del canvi climàtic i el benefici mutu que comportaria la lluita contra el mateix pot portar a una reavaluació dels interessos i superar els conflictes. Així que els impactes del canvi climàtic incentivarien la cerca d'una alternativa al conflicte, portant a la millora de la cooperació regional. Però al mateix temps, la pressió per l'escassetat de recursos, la

identitat nacional i l'enemistat històrica poden reforçar el comportament agressiu, ja que l'impacte del canvi climàtic en els recursos i la seguretat humana pot exacerbar el nacionalisme agressiu. S'afirma també que els actors subestatsals podran inclinar la balança cap a la cooperació o el conflicte (Habib 2011: 24-25).

2.4. Canvi climàtic i relacions internacionals

Tradicionalment, la preocupació principal de les Relacions Internacionals ha estat amb la guerra i els perills del conflicte internacional i com prevenir-lo. A finals de la Guerra Freda es va començar a veure que el medi ambient i l'escassetat de recursos podien ser una possible font de conflicte (Dalby 2016: 48).

Per veure la importància que ha pres el tema mediambiental en les relacions internacionals, Nina Hall (2016) defensa que el canvi climàtic ha estat institucionalitzat en els assumptes mundials com un afer d'alta prioritat. En primer lloc, hi ha consens científic sobre les causes humanes de l'augment de temperatures anuals. En segon lloc, els estats, incloent grans potències, es troben regularment i discuteixen com mitigar el canvi climàtic en cimeres globals. En tercer lloc, els estats han compromès recursos significatius per adreçar l'adaptació i mitigació del clima en països en desenvolupament. I en quart lloc, un ampli ventall d'institucions multilaterals, com l'Alt Comissionat de les Nacions Unides pels Refugiats (ACNUR) o la Organització Mundial de la Salut (OMS) han incorporat el canvi climàtic en la seva agenda. A més, els moviments transnacionals que lluiten per la justícia climàtica també han estat crítics i han pressionat als estats i les institucions globals perquè duguin a terme accions per mitigar el problema. Amb tots aquests arguments, Hall sosté que el canvi climàtic ha estat reconegut àmpliament pels estats i institucions com un dels desafiaments globals més importants (Hall 2016: 60-61).

Per la seva naturalesa de problema intern però amb efectes a països propers i llunyans, la forma en com s'adreça el tema està marcada tant per les relacions internacionals com per la política domèstica. Altres factors als que s'ha donat importància en les discussions sobre el tema són les organitzacions internacionals i l'economia política (Dalby 2016: 47-48).

Tal com hem afirmat a la introducció, la preocupació per l'esgotament i l'escassetat de recursos és molt rellevant en la qüestió del canvi climàtic. Amb la

competició per aquests, el canvi climàtic s'associa al conflicte, ja que es veu no només com un tema mediambiental, sinó també d'amenaça a la seguretat i econòmic (Hall, 2016: 64).

Hi ha diversos problemes de seguretat que es podrien associar a l'escassetat de recursos, ja siguin la seguretat humana¹, l'energètica o de recursos (valgui la redundància). Per una altra banda, també es podria considerar el terme *Huge security*², que va més enllà del nivell ètic o moral, i combina tres seguretats: humana, de gènere i mediambiental (Spring 2016: 35).

En relació al conflicte pel tema mediambiental, Atkins (2016) argumenta que el medi ambient *per se* no pot causar un conflicte, sinó que l'esclat de violència es produiria per altres factors i només hauria estat induït pel medi ambient. Dit d'una altra manera, una tensió preexistent per un motiu sense relació amb el medi ambient (com un conflicte fronterer) que s'afegís a factors relacionats amb el medi ambient (com l'escassetat de recursos) comportarien que es produís un esclat de la violència (Atkins, 2016: 100-105).

Un altre punt important a analitzar són les diferents maneres en què el medi ambient és percebut i interpretat per diferents actors. Mentre una part pot actuar d'una manera amb l'objectiu de millorar la seguretat energètica o la situació d'escassetat de recursos, per una altra part pot ser percebut negativament (Atkins, 2016: 107). Veurem exemplificat aquest tipus de situació en relació a la construcció de preses i els transvasament dels rius transfronterers entre la Xina i l'Índia.

En resum, la importància del tema mediambiental en les relacions internacionals, el medi ambient com a assumpte intern i global, la competició pels recursos i la seguretat de recursos, i les percepcions sobre el tema són elements que estudiarem per analitzar el cas de la cooperació i el conflicte en el tema mediambiental entre la Xina i l'Índia. D'aquesta manera, en els següents apartats abordarem la política domèstica i les

¹ La seguretat humana s'ha definit com la seguretat d'amenaques com malalties, fam i repressió així com la protecció de trastorns sobtats i perjudicials de la vida diària. (Howard-Hassmann 2012: 89)

² Tradicionalment les amenaces es relacionen amb altres estats, el terrorisme, i actors subestatals o guerrilles. És a dir, el punt de referència són els estats i els valors que estan en risc són la sobirania i la integritat territorial. En canvi l'aproximació *Huge security* (o gran seguretat) se centra en la seguretat humana, de gènere i mediambiental. Així que el punt de referència són la supervivència de l'ésser humà i la natura, i el que es posa en perill són l'equitat, la igualtat, la identitat, la diversitat cultural i la sostenibilitat. (Spring 2016: 36)

percepcions mútues, el conflicte i punts de tensió entre la Xina i l'Índia, la cooperació política i econòmica, i la cooperació mediambiental bilateral i multilateral.

3. Política domèstica en el tema mediambiental

Com ja hem apuntat a l'apartat anterior, la qüestió mediambiental i del canvi climàtic són afers que traspassen fronteres, però l'acció política per adreçar aquests problemes comença a l'interior dels Estats. Per aquest motiu veurem breument com la Xina i l'Índia s'han dirigit al problema a nivell domèstic.

Si adoptem un punt de vista comparatiu, la forma en com s'han plantejat les diferents estratègies sobre el tema mediambiental i el canvi climàtic ha diferit perquè ambdós estan en estadis diferents de desenvolupament i perquè tenen diferents capacitats per tractar el canvi climàtic (Harrison i Kostka, 2014: 451). Tanmateix, també podem trobar semblances en els seus plantejaments que veurem més endavant.

Per una banda, la Xina, més industrialitzada i desenvolupada, té unes emissions de gasos d'efecte hivernacle per càpita substancialment més altes que les de l'Índia. D'aquesta manera, les iniciatives que a pres el govern xinès estan més avançades i integrades que les iniciatives equivalents a l'Índia. Tot i això, cal tenir en compte que en ambdós casos són processos que estan en un estat inicial (Harrison i Kostka, 2014: 456).

En el cas de les polítiques sobre eficiència energètica, el plantejament que s'ha adoptat en seva la implementació a la Xina s'ha definit com un model "assenyalat per l'Estat" (o *state-signaling*). Aquest model consisteix en què el govern proporciona directrius i objectius concrets d'una determinada política perquè els segueixin els governs locals. La combinació de descentralització i autoritarisme proporcionen tant incentius perquè, a nivell local, les prioritats nacionals es prenguin seriosament com suficient flexibilitat perquè es pugui decidir a nivell local com assolir aquests objectius marcats pel govern de la República Popular de la Xina (RPX) i quin pes tenen respecte altres objectius (Harrison i Kostka, 2014: 460).

Per una altra banda, a l'Índia el govern central manca de capacitat per assegurar que les seves polítiques s'implementin, així que el plantejament que s'ha seguit és el que Harrison i Kotska (2014) defineixen com "avantatge de mercat" (o *market-plus*). Aquest model es basa en l'ús de l'alt preu de l'energia per incentivar mesures d'eficiència energètica. (Harrison i Kostka, 2014: 451)

Deixant de banda les diferències, ambdós han establert coalicions amb els principals actors de cada país conciliant els interessos de cadascun, minimitzant la oposició i ampliant la coalició d'actors interessats pel tema mediambiental (Harrison i Kostka 2014: 452-457). També tenen en comú que, tot i haver perseguit un procés gradual de liberalització econòmica, han mantingut un grau significatiu d'intervenció estatal en l'economia, mantenint la propietat estatal de firmes clau o parts importants del sector energètic (Harrison i Kostka, 2014: 456).

Donats els alts nivells de contaminació atmosfèrica tant a la Xina com a l'Índia, s'han produït pressions tant internes com externes per tal que els dos governs adrecin els problemes mediambientals causats pels alts nivells de contaminació. Una de les mesures que s'han emfatitzat tant la Xina com l'Índia és la importància de les energies renovables i l'eficiència energètica. D'aquesta manera han establert objectius sobre aquests dos aspectes als respectius plans quinquennals (Xinhuanet 2015; Govern de la Índia 2013).

Altres punts en comú que podem observar en els objectius marcats als respectius plans quinquennals són la importància de les energies renovables i l'eficiència energètica, de la protecció i l'augment de les àrees forestals, de l'ús eficient dels recursos hídrics, i de la millora de la qualitat de l'aire (Xinhuanet 2015; Govern de la Índia 2013).

Recollint tot el que s'ha dit, s'han fet esforços tant a la Xina com a l'Índia per adreçar la qüestió mediambiental i s'ha anat donant més importància a la qüestió del medi ambient, fet que podem veure a partir dels objectius sobre aquest tema en els últims plans quinquennals. D'aquesta manera, queda resolta una de les qüestions que ens havíem plantejat: confirmar que s'ha donat importància a l'assumpte a nivell intern.

4. Política exterior i percepcions mútues

Abans d'analitzar el conflicte i la cooperació entre la Xina i l'Índia, farem una aproximació a la seva política exterior i a les percepcions en relació a l'altre amb l'objectiu de comprendre millor la dinàmica entre ambdós. A continuació, farem un breu anàlisi dels discursos de les últimes visites de Xi Jinping a l'Índia i Narendra Modi a la Xina.

4.1. Política exterior i percepcions xineses

La política exterior xinesa s'ha basat en la doctrina dels “Cinc Principis de Coexistència Pacífica”³ des que es va establir als anys 1950. Els punts que estableix es relacionen amb l'estabilitat del país, que és una font de legitimitat i estabilitat del règim del Partit Comunista Xinès (PCX). En aquest sentit, la importància de la integritat territorial comporta que assumptes com Taiwan o Tibet siguin molt rellevants en la seva política exterior i es vegin com interessos nacionals clau (Men 2013: 298-299).

Per una altra banda, la cooperació internacional i el “desenvolupament pacífic” s'han reiterat com a principis clau de la política exterior de la Xina i de la seva estratègia internacional (Qin 2011: 248). S'ha fet èmfasis en l'establiment de vincles estables i d'amistat amb els veïns i s'han promociat iniciatives com la Ruta Marítima de la Seda. (Ho 2014)

L'emergència de l'Índia s'ha vist des de la Xina, primer, com a amenaça als interessos nacionals xinesos a la zona i, segon, com a amenaça militar ja que l'Índia ha anat augmentant les inversions en defensa i en la modernització militar. A més, la influència de l'Índia està creixent com a resultat de la seva diplomàcia de compromís i *entente*, fet que resulta una amenaça pels interessos de la Xina a la regió (Raman 2011: 350). A això s'afegeix l'assumpte del Tibet i el Dalai Lama, que es presenten com a obstacles importants en la relació amb l'Índia. (Ho 2014)

La Xina es troba en un procés de reavaluació de les seves relacions amb l'Índia amb motiu dels canvis de percepció sobre aquesta. Per una banda, hi ha una visió tradicional que avalua l'Índia amb lents històriques i que la considera un poder regional significatiu, però només en el context de la política del Sud d'Àsia. Per una altra banda, n'hi ha una de més contemporània, que ve determinada per l'acostament estratègic entre l'Índia i els Estats Units (EUA), per la importància de l'oceà Índic en els interessos econòmics i estratègics de la Xina, i per la política de “mirar a l'est” de l'Índia. Aquesta política té l'objectiu d'augmentar el comerç, inversió i vincles de seguretat amb el sud-est asiàtic, l'esfera d'influència tradicional de la Xina (Ho 2014).

³ Són: respecte mutu per la sobirania i la integritat territorial, no agressió, no interferència en els afers interns de l'altre, igualtat i benefici mutus, i coexistència pacífica.

4.2. Política exterior i percepcions índies

En relació a l'Índia, les lliçons de *realpolitik* del conflicte fronterer van comportar rebuig de l'idealisme de Gandhi i Nehru, que havien tingut una gran influència en la diplomàcia índia des de la seva independència. Així doncs, el realisme ha tingut una influència important en la política exterior índia, cosa que l'ha portat a mantenir hostilitat respecte Beijing (Manson 2010: 91).

Malgrat que s'estableix aquesta aproximació realista a la política exterior, en els discursos no es transmet la idea de fer ús del poder militar per aconseguir un major estatus a Àsia o en la comunitat global. Així com tampoc trobem discursos sobre la recuperació de territoris perduts amb Pakistan i la Xina. Tanmateix, sí que hi ha resolucions parlamentàries que reclamen aquests territoris (Ollapally i Rajagopalan 2012: 82).

Un altre element important en la política exterior índia és la política de no alineació, que està estretament relacionada amb la cerca d'autonomia (Pant i Super. 2015: 747). En les seves relacions amb la Xina, podem veure l'aquesta autonomia estratègica en relació a que mentre hi ha interès en cooperar amb els Estats Units (EUA), també es vol seguir mantenint el benefici de l'aliança econòmica amb la Xina, esperant evitar qualsevol tipus d'enfrontament (Pant i Super. 2015: 756).

En relació al poder militar, ja hem comentat que l'Índia ha augmentat la inversió en defensa. Seguint la línia de pensament realista, un dels arguments que s'ha fet servir per justificar-ho ha estat la necessitat de competir amb el nivell de les capacitats militars de la Xina i Pakistan. (Ollapally i Rajagopalan 2012: 80-82).

Per una altra banda, a l'Índia es persegueix una política de compromís omnidireccional amb tots els grans poders, participant activament en institucions internacionals. Els compromisos amb aquestes i el creixement econòmic de l'Índia han comportat que la seva influència hagi sigut cada cop més important amb el resultat que alguns li han conferit l'estatus de "veto-player" (Raman 2011: 346-347).

Ollapally i Rajagopalan (2012) classifiquen les principals perspectives sobre la política exterior índia en: nacionalistes (nacionalisme estàndard, neonacionalistes i hipernacionalistes), realistes, liberals i esquerrans ("leftists") (Nau i Ollapally 2012: 84). Cadascun d'aquests té el seu punt de vista sobre la relació amb la Xina. En primer lloc, els nacionalistes estàndard, els hipernacionalistes i els realistes sospiten de la Xina. En

segon lloc, els neonacionalistes i els liberals, consideren que s'ha de buscar un acostament a aquesta. Per últim, els esquerrans donen suport a la relació entre la Xina i l'Índia (Ollapally i Rajagopalan 2012: 102).

De la mateixa manera que la Xina està revisant les seves relacions amb l'Índia, l'Índia ho està fent amb la Xina. Per una banda, l'ascens de la Xina ha comportat que l'Índia concedeixi més importància a relacions amb els EUA i amb els aliats asiàtics dels EUA. Per una altra banda, hi ha la doble amenaça que representa la Xina en relació a la disputa fronterera i a la creixent influència d'aquesta al sud d'Àsia, esfera d'influència tradicional de l'Índia (Pant i Super. 2015: 757).

4.3. Discursos

Al principi de la seva investidura, Narendra Modi, actual primer ministre de la República d'Índia, mostrava preocupació per les intencions de la Xina i hi havia certa retòrica anti-Xina. De fet, va ser tota una declaració d'intencions que convidés els líders de tots els països veïns a la cerimònia d'investidura i ometés a la Xina mentre convidava Lobsang Sangay, cap del govern tibetà a l'exili. El discurs sobre l'expansionisme xinès va continuar durant les següents visites als EUA i al Japó, i els acords conseqüents van molestar profundament els xinesos (Singh 2015).

Però aparentment la retòrica anti-Xina ha retrocedit a partir de la seva visita a la Xina el 2015, afirmant que els dos països han “madurat” i “apès de la història” i emfatitzant que no s'ha disparat ni un sol tret a les fronteres disputades on hi ha presència d'ambdós exèrcits (Singh 2015).

Malgrat la preocupació per l'ascens de la Xina, ha mostrat un gran interès en expandir les relacions econòmiques entre ambdós països. En lloc de fer-ho a partir d'evitar accions o retòriques que poguessin afectar les relacions amb la Xina, està posicionant l'Índia estratègicament a l'escena global a partir de noves associacions amb la intenció de fer-les servir per progressar en les relacions amb la Xina, seguint el principi d'autonomia estratègica que comentàvem més amunt (Pant i Super 2015: 763).

Durant la mateixa visita, Modi va fer èmfasi en la necessitat de reconsiderar els assumptes que impedièen arribar al màxim potencial de la relació entre la Xina i l'Índia, assenyalant la necessitat de resoldre la disputa fronterera i definir clarament la “Line of Actual Control” o línia de control real de les fronteres (Pant i Super 2015: 761).

Al seu torn, el president de la República Popular de la Xina, Xi Jinping, va visitar l'Índia el 2014. També va fer èmfasi en la cooperació econòmica (Jha 2014) i va remarcar els projectes de la “ruta marítima de la seda” i la “nova ruta de la seda”, que ha remarcat durant la seva visita a l'Índia. (Ho 2014) Fets que es poden relacionar amb la “diplomàcia perifèrica”⁴ de Xi Jinping.

En resum, tant la Xina com l'Índia estan en un procés de reavaluació de les seves relacions. A més, més enllà de les sospites respecte les intencions de l'altre s'ha fet èmfasi en la cooperació econòmica tant per part de la Xina com de l'Índia. (Singh 2015; Pant i Super 2015: 763; The Economist 2015; Jha 2014)

5. El conflicte entre la Xina i l'Índia

Per tal d'analitzar la dinàmica entre el conflicte i la cooperació entre la Xina i l'Índia, farem un repàs dels punts de tensió de la seva relació i estudiarem el conflicte pels recursos hídrics.

Els interessos nacionals d'ambdós presenten dualitat entre congruència i conflicte. Tant la Xina com l'Índia tenen interès en millorar l'ordre econòmic i de seguretat existent, per aquest motiu l'Índia ha estat entre els fundadors de les iniciatives xineses del Banc Asiàtic d'Inversió en Infraestructura (AIIB) i el Nou Banc del Desenvolupament (NDB). Però al mateix temps, com ja hem anat veient a l'apartat anterior, hi ha una competició pel poder de la regió. A més, cap dels dos considera que l'altre hagi acceptat la seva integritat territorial, element que s'ha considerat molt rellevant en la definició de la seva sobirania i, per tant, en la legitimitat dels respectius governs (Menon 2016: 136).

La tensió pel conflicte fronterer no ha arribat a desaparèixer en les seves trobades. Tot i que s'han reunit amb l'objectiu de solucionar-lo, no s'ha arribat a una solució i sembla que s'opta per mantenir l'*status quo*. A més, atès que cada cop més ambdós governs basen la seva legitimitat en el nacionalisme, la solució del conflicte esdevé més complexa (Menon 2016: 134). D'altra banda, hi ha un problema afegit que

⁴ La diplomàcia perifèrica consisteix en la cerca de relacions d'amistat amb els països veïns per assolir els objectius de desenvolupament i buscar el desenvolupament comú amb els països veïns. Es pretén consolidar una relació amb més amistat en les relacions polítiques, que estiguin més lligats a la Xina econòmicament i amb llaços culturals més estrets. Les relacions es basen en una relació *win-win*. A més, s'afirma que s'ha de fer un esforç per salvaguardar la pau i la estabilitat a la regió. (Xinhuanet 2013)

és la manca de consens intern sobre com adreçar la qüestió del conflicte fronterer (Dutt 2010: 405).

Malgrat tot, hi ha hagut diversos acords per intentar solucionar-lo, però s'ha afirmat que l'èxit d'aquests ha estat molt limitat. En el cas de l'acord de cooperació firmat l'octubre de 2013, que establia mecanismes de comunicació sobre moviments fronterers i restringia situacions de conflicte, es va veure el límit d'aquests acords. El límit es va donar en què poc després de la firma de l'acord, l'Índia va decidir afegir 40.000 tropes al llarg de la "línia de control efectiu" el 2013, fet que va portar a un enfrontament el setembre de 2014 (Pant i Super. 2015: 757).

Un altre punt de tensió són el Tibet i Pakistan. En relació al Tibet, el 2003 l'Índia va acceptar-ne la sobirania xinesa, a canvi del reconeixement xinès del Sikkim com a territori de l'Índia (Bohara, 2010: 9). Amb el reconeixement d'aquests territoris, punts clau en la desconfiança mútua, es va promoure la confiança i el desenvolupament de relacions bilaterals a llarg termini (Liming 2007, 1749). Tanmateix, el Tibet ha seguit apareixent com un punt de tensió en les seves relacions.

En relació a Pakistan, no només cal tenir en compte el conflicte entre l'Índia i Pakistan, sinó també la relació que aquest manté amb la Xina. De fet, es diu que la Xina el fa servir com un segon front contra l'Índia, ja que s'ha implicat molt a Pakistan i l'Índia es manté com un factor molt important en la relació entre la Xina i Pakistan (Dutt 2010: 406).

Al seu torn, l'Índia s'ha acostat al Japó, establint una relació de cooperació en aspectes com la seguretat marítima o l'economia. Aquest fet s'ha identificat com una manera d'equilibrar el poder de la Xina a la regió (Obe i Mandhana 2014). A més com ja havíem comentat la creixent presència de la Xina al sud d'Àsia amenaça l'esfera d'influència tradicional de l'Índia (Pant i Super. 2015: 757).

En relació a la seguretat marítima, ambdós tenen interès en mantenir els passos marítics de comunicació oberts i, per tant, s'oposen a qualsevol intent de l'altre de controlar els mars i estrets d'aquestes línies marítimes (Menon 2016: 136).

La influència del nacionalisme i les percepcions mútues, que ja hem analitzat més amunt, s'han considerat elements clau de l'hostilitat que s'han mostrat l'un a l'altre. Així que aquests dos factors han estat més influents en la perpetuació del conflicte que no pas les reminiscències de la guerra fronterera de 1962. És el cas que ja hem comentat

dels xocs entre les que es consideren esferes d'influència tradicionals. En el cas de l'Índia es considera que l'esfera d'influència va des d'Afganistan a Indonèsia. Mentre que la visió nacionalista xinesa *han* fa referència al poder xinès durant les dinasties imperials, considerant l'esfera d'influència xinesa de territoris des de Rússia, el Sud-est Asiàtic, a l'altiplà del Tibet i l'Himàlaia (Manson 2010: 88).

Tant a la Xina com a l'Índia els moviments nacionalistes són forts i tenen una influència considerable en el comportament de la nació. Estan lligats a sentiments arrelats: un sentiment nostàlgic de grandesa perduda, la vergonya de la humiliació de l'experiència colonial, i la idea que ha arribat una nova era de domini (Manson 2010: 98).

5.1. Competició pels recursos hídrics

En relació al tema mediambiental, es sol parlar del possible conflicte pels recursos hídrics, ja que tant la Xina com la Índia són països amb un gran territori, una distribució desigual d'aquests recursos, amb un gran nombre d'habitants que en depenen, i una demanda creixent que incrementa la mancança d'un recurs ja de per sí escàs.

Molts dels grans rius d'Àsia, incloent els de l'Índia, s'alimenten de glaceres situades en fronteres comunes entre la Xina i la Índia (Dutt 2010: 407) i dels monsons, ambdós afectats pel canvi climàtic. Un 75% dels recursos hídrics de la Índia provenen de rius internacionals, especialment els rius del nord de l'Índia. La Xina, en canvi, només depèn d'un 1% de rius internacionals, tot i que cal considerar que la majoria dels rius xinesos neixen al Tibet, així que és molt dependent d'aquesta zona (Sullivan, 2011: 107-109).

Donada l'escassetat d'aigua del nord de la Xina, el govern xinès hi està dedicant molts recursos amb projectes de transvasament d'aigua. Els projectes de canalització d'aigua i de preses al Tibet (al curs alt del riu), han causat rebuig per part de països com l'Índia i Bangladesh (al curs baix dels rius) ja que depenen d'aquests rius. És en aquest cas que podem veure com les diferents interpretacions sobre un assumpte mediambiental porten a un xoc d'interessos (pàg. 6). Per una banda, per a la Xina la canalització d'aigua i la construcció de preses es veu com una manera d'adreçar

l'escassetat energètica i de recursos hídrics. Per a l'Índia, en canvi, suposa una amenaça per al flux d'aigua que arriba al país a través d'aquests rius (Sullivan, 2011: 109-110).

El Brahmaputra (o Yaluzangbu en xinès) és, en aquest sentit, un dels punts de més tensió. Aquest riu flueix del Tibet a l'Índia, i desemboca al delta del Ganges a Bangladesh. Des de la Xina s'ha vist com a font de recursos per proporcionar aigua al nord del país i altres zones seques. L'Índia i Bangladesh, al seu torn, ho perceben com una amenaça als seus recursos i, com a conseqüència, a la seva subsistència (Sullivan, 2011: 111).

L'Índia també té problemes en la distribució territorial de l'aigua, tot i que en aquest cas la zona més seca és el sud. Per tal d'adreçar el problema, també s'han fet plans de transvasament d'aigües. Tot i que en aquest cas no s'ha produït cap xoc d'interessos entre la Xina i l'Índia perquè la Xina no es veu afectada pel que passa al curs baix del riu (Hazirika, 2015: 69). Amb això, l'Índia està en desavantatge respecte la Xina perquè no hi ha acords sobre la distribució dels rius que obliguin a la Xina a actuar d'una manera determinada en relació a aquests.

En aquest sentit, s'ha afirmat que la manca d'un acord sobre la qüestió dels rius transfronterers està relacionada amb el fet que en la gestió dels rius tendeixen a seguir la doctrina Harmon de sobirania absoluta. Aquesta doctrina es basa en la llibertat absoluta, principalment del país que està al curs alt del riu, de fer ús de l'aigua que flueix pel seu territori sense preocupar-se dels efectes de les seves accions en la resta de països. De fet, tant la Xina com l'Índia han rebutjat participar en diverses ocasions en mecanismes o organitzacions sobre la gestió de rius transfronterers amb els països veïns. Per exemple, la Xina va rebutjar la proposta de la Índia de crear un mecanisme per administrar els recursos hídrics dels rius que flueixen entre els dos països. Al seu torn, l'Índia també ha rebutjat projectes amb altres països com Bangladesh. Malgrat tot, a la regió hi ha hagut alguns tractats de compartició de recursos hídrics a la regió com l'existent entre l'Índia i Pakistan, però no entre la Xina i la Índia. (Hazirika, 2015: 73-74).

Un altre problema que ha sorgit al voltant dels rius és la manca d'informació compartida sobre els rius transfronterers. Un cas que il·lustra les possibles conseqüències d'aquesta manca d'informació es va donar quan es va alliberar aigua de preses xineses sense avís previ, causant unes inundacions desastroses a l'Arunachal Pradesh i l'Himachal Pradesh a l'Índia (Hazirika, 2015: 64-68).

Amb tot plegat, la tensió pels rius transfronterers també es pot afegir a la del conflicte territorial, causant un augment de les tensions. El Caixmir, on la Xina ha ajudat a Pakistan a construir preses i l'Índia hi té els seus propis projectes, és un punt on la suma d'aquestes tensions és molt clara. A més, Pakistan posa en qüestió els projectes de preses al riu Indus, tot i que aquest i l'Índia tenen un acord per la distribució de l'aigua, el tractat sobre les aigües de l'Indus, que estableix una pauta per la distribució dels rius de la zona del Caixmir, cosa que com ja hem dit no trobem en el cas de la Xina i l'Índia (Sullivan, 2011: 111-112).

En suma, la qüestió dels recursos hídrics comporta un augment de la tensió preexistent quan es produeixen xocs d'interessos per aquests. És a dir, la competició pels recursos afegida al manteniment de l'*status quo* en relació al tema fronterer i a la preocupació per l'estratègia regional de l'altre, portarien a un augment de les tensions entre ambdós que podrien portar a l'esclat d'un conflicte. Ara bé, encara cal que considerem la cooperació política, econòmica i en el tema mediambiental per tal de contrastar la dinàmica cooperativa i conflictiva de forma més acurada.

6. Cooperació bilateral entre la Xina i l'Índia

6.1. Cooperació política i econòmica

Quan es parla de la cooperació entre la Xina i l'Índia es sol relacionar directament amb les relacions econòmiques entre ambdós, però també s'han produït progressos a nivell polític, tot i que més limitats. Per una altra banda, la implicació de la Xina i l'Índia en marcs multilaterals porta conseqüències positives en les relacions bilaterals (Raman 2011: 350-351). En trobem exemples en iniciatives multilaterals com el corredor econòmic *Bangladesh-China-India-Myanmar* (BCIM o iniciativa Kunming) o el diàleg trilateral Xina-Índia-Rússia. Per relacionar-ho després amb la cooperació bilateral en el tema del medi ambient, en aquesta part ens centrarem en la cooperació política bilateral i, més breument, de l'econòmica.

Com ja hem exposat a la introducció, la firma del tractat de lliure comerç (FTA per les seves sigles en anglès) entre la Xina i l'Índia el 2001 es sol marcar com un punt d'inflexió en les seves relacions tant en la cooperació política com en l'econòmica (Liming 2007: 1748).

Des de l'any 2000 s'han produït visites dels líders polítics dels països. El 2003 i el 2005 hi va haver visites del primer ministre indi (Atal Bihari Vajpayee) i xinès (Wen Jiabao) per reforçar les relacions entre ambdós països. Durant la del juny del 2003, Wen Jiabao i Atal Bihari Vajpayee van signar una declaració de principis per la cooperació entre la Xina i l'Índia, que tenia la intenció de promocionar una associació cooperativa i constructiva a llarg termini i d'instaurar una “nova relació qualitativa”. Alguns dels principis que es van establir en la declaració van ser el compromís en desenvolupar una associació cooperativa i constructiva basada en els Cinc Principis de Coexistència Pacífica, el respecte mutu i la sensibilitat per les preocupacions de l'altre i la igualtat (Liming 2007: 1748-1749).

Amb la visita del 2005 es va establir una iniciativa de diàleg estratègic (Anand, 2013) i des d'aleshores s'han produït 13 rondes de negociacions entre representants d'ambdós països. El 2006, el president de la Xina en aquell moment, Hu Jintao, va fer una visita oficial a l'Índia. El discurs xinès va girar al voltant de la cooperació econòmica (que ja havia anat creixent), però l'Índia va insistir en la resolució del conflicte com a *conditio sine qua non* per millorar les relacions (Arif, 2013: 135). Aquell mateix any, es va arribar a un acord que pràcticament establia les fronteres i es va obrir el pas de Nathu La, que connecta Sikkim amb el Tibet, quedant obert al comerç ja que havia estat tancat des de la guerra de 1962 (Joshi 2011: 572 i Bohara, 2010: 9-10).

Més enllà de les visites mútues dels líders dels països, el 2005, 2012 i 2013 es van signar tres acords fronterers significatius, amb la intenció d'estabilitzar la disputa fronterera. El 2013 es va signar un Memoràndum d'enteniment⁵ durant la visita del primer ministre Manmohan Singh a la Xina. Aquest és significatiu per establir protocols per prevenir accidents i malentesos sobre la frontera. A més, durant la visita de Singh es van signar dos Memoràndums d'enteniment més. El primer, era un acord pel qual la Xina ampliava el període durant el que es comparteix informació hidrològica amb l'Índia. El segon, era un acord per compartir coneixements sobre tecnologies del transport, estàndards de construcció de carreteres, plans de seguretat vial, i experiències en relació a models d'associació públicoprivats (Ho 2014).

⁵ Un Memoràndum d'Enteniment és un document diplomàtic formal que proporciona una guia d'acció i una base política per l'acció conjunta de dos països en l'assoliment d'uns determinats objectius comuns. (Liming 2007: 1749)

Durant la visita de Li Keqiang a l'Índia el mateix any 2013, es va signar una sèrie de Memoràndums d'enteniment amb la intenció augmentar les exportacions de l'Índia a la Xina i establir parcs d'inversió amb l'objectiu de compensar la balança comercial negativa de l'Índia en el comerç amb la Xina i promocionar inversions de l'Índia a la Xina. La següent visita va ser la del 2014 que ja hem esmentat més amunt, quan Xi Jinping va fer la seva primera visita oficial al país, poc després que Narendra Modi guanyés les eleccions (Ho 2014).

El maig de 2015 Li Keqiang, el primer ministre xinès, i Narendra Modi van firmar un Memoràndum d'enteniment en establir mecanismes de consulta per la cooperació en les negociacions de comerç, a més de 24 acords en diversos sectors. Alguns d'aquests acords van ser sobre un pla d'acció per millorar la cooperació en el sector ferroviari entre els Ferrocarrils indis i els Ferrocarrils Nacionals de la Xina i la presa de la decisió d'obertura de consolats xinesos a Chengdu i Chennai (Singh 2015). Altres Memoràndums que es van signar van ser al voltant de programes d'intercanvi educatiu, del desenvolupament *think-thanks* entre la Xina i l'Índia, o de cooperació marítima (The Hindu 2015).

En relació a tots aquests acords, Modi va afirmar que mostraven la “profunditat i maduresa de la seva relació i la direcció positiva de la seva associació” (Singh 2015), també va afirmar que l'obertura dels consolats “reflectia la creixent confiança mútua i el compromís per augmentar les relacions.” Malgrat tot, durant aquestes visites tampoc s'ha fet cap progrés en relació a la disputa fronterera històrica (Singh 2015).

En relació al comerç bilateral, per tenir una idea general, el 2009 va superar els 50 milions de dòlars, moment en què la Xina va esdevenir el major soci comercial de l'Índia, tot i que donada la balança comercial negativa de l'Índia és una relació comercial desigual. En relació als vincles econòmics, es va donar rellevància al concepte *Chindia*, encunyat per Jairam Ramesh el 2005, que posava el focus en les possibilitats de cooperació econòmica entre la Xina i l'Índia (Randol 2008).

6.2. Cooperació en el tema mediambiental

En relació a la cooperació en el tema mediambiental entre la Xina i l'Índia, és important notar que molts dels articles disponibles contenen una part important que

tracten les possibilitats de cooperar i quins interessos comuns podrien propiciar la situació de cooperació. (Dalby 2016: 36; Liming 2007; Bawa 2010)

La cooperació en el tema mediambiental és limitada i els àmbits en què s'ha centrat la cooperació és en compartir experiència i coneixements sobre el medi ambient i el canvi climàtic, la promoció de la cooperació en la recerca, i les inversions en el camp de les energies renovables (Liming, 2007: 1741-1742).

En primer lloc, en relació als rius el 2002 el Ministeri de Recursos Hídrics (RPX) i el Ministeri de Fonts d'Energia no Convencionals (República de l'Índia), van signar un Memoràndum d'Enteniment per compartir dades del riu Brahmaputra i per millorar la cooperació en el camp de les energies renovables (Ministry of Water Resources 2014). El memoràndum posava el focus en l'energia hidroelèctrica a petita escala i l'energia eòlica. Les bases per col·laborar en aquest àmbit s'assentaven sobre la investigació i el desenvolupament conjunts i l'intercanvi de coneixements tècnics i xarxes d'informació. L'objectiu final era comercialitzar el resultat de la cooperació, creant oportunitats de negoci i facilitant el desenvolupament d'un mercat sostenible. Tanmateix, han sorgit problemes per potenciar i consolidar la cooperació entre la Xina i l'Índia en el camp de les energies renovables a la pràctica (Liming, 2007: 1741).

Un cop expirat el Memoràndum d'Enteniment del 2003, s'ha anat renovant. Així doncs, un nou memoràndum es va signar el 2008 i es va tornar a renovar el 2013 durant la visita de Li Keqiang a l'Índia. Durant aquesta visita també es va signar el Memoràndum d'Enteniment per consolidar la cooperació en relació als rius transfronterers, que promovia la provisió d'informació d'unes determinades estacions hidrològiques, i que es va aplicar a partir de 2014. (Ministry of Water Resources 2014)

Segons una publicació del govern de la Xina en relació a la cooperació en rius transfronterers, els rius compartits amb l'Índia s'han mantingut en les seves "condicions naturals" i s'haurien de veure com els rius més ben protegits del món. S'afirma que ambdós governs han establert un bon exemple sobre la cooperació en rius transfronterers i que "la part índia aprecia la provisió d'informació durant l'època d'inundacions" (República Popular de la Xina 2015).

A més, hi ha un altre Memoràndum d'Enteniment del mateix tipus que el del Brahmaputra sobre el riu Sutlej o Langquin Zangbu, signat l'abril de 2005, que establia la compartició d'informació hidrològica durant època d'inundacions. Un any després, el

novembre de 2006, es va establir un mecanisme d'experts per discutir la interacció i la cooperació sobre la provisió d'aquesta informació durant època d'inundacions (Ministry of Water Resources 2014).

Més enllà del tema dels rius, el 2009 es va firmar un acord de cooperació per adreçar el canvi climàtic que tenia l'objectiu de millorar la cooperació i el diàleg bilaterals sobre el canvi climàtic. Es va establir un grup de treball sobre el canvi climàtic entre la Xina i l'Índia per intercanviar punts de vista en relació a negociacions multilaterals sobre el canvi climàtic, sobre polítiques domèstiques, i sobre la implementació de mesures i projectes conjunts.

L'acord sobre el canvi climàtic posa el focus en les següents qüestions: en la conservació i eficiència energètiques, en les energies renovables, en el carbó net, en la recuperació i ús del metà, en la reforestació i en l'administració sostenible de boscos i ecosistemes, en el transport i en l'hàbitat sostenible. Alguns dels assumptes en què es comprometien eren en enfortir la cooperació per combatre el canvi climàtic, en augmentar la conscienciació pública sobre el tema, i en l'intercanvi de coneixements. Els ministeris designats per implementar l'acord eren el Ministry of Environment and Forests del govern de la Índia i la National Development and Reform Commission de la Xina. (Ministry of Environment and Forests 2009)

A tall de conclusió sobre aquest apartat, malgrat que és limitada, les iniciatives per cooperar en diversos àmbits s'han sostingut i mantingut al llarg del temps, tal com hem pogut veure amb les successives renovacions dels Memoràndums d'Enteniment. La major part dels acords són al voltant de la compartició d'informació i coneixements, tant en l'àmbit polític com en el tema mediambiental, que s'ha afirmat que és una manera d'assolir un major enteniment entre les diferents parts i que podria portar a un augment de la cooperació entre aquestes (Jervis 1999: 57).

7. El medi ambient en la cooperació multilateral

A nivell multilateral, la Xina i l'Índia participen en organismes com l'Associació del Sud-est asiàtic per la Cooperació Regional (SAARC per les sigles en anglès), el Centre Internacional pel Desenvolupament Integrat de les Zones de Muntanya (ICIMOD), o el Banc Asiàtic d'Inversió en Infraestructura (AIIB). Tal com exposarem

aquí, aquestes tres organitzacions són les que presenten un programa més detallat en relació a la cooperació pel medi ambient.

La SAARC que té com a membres Afganistan, Bangladesh, Bhutan, Índia, Maldives, Nepal, Pakistan i Sri Lanka. Tot i que la Xina no en forma part, el 2005 va adquirir l'estatus d'observador i s'ha dit que l'Índia ha bloquejat la persecució de Xina per ser membre. La SAARC fomenta cooperació intergovernamental entre un ampli ventall d'assumptes, inclòs el desgel de les glaceres. El 1995 un centre de recerca meteorològica i va donar suport al la perspectiva del sud-est asiàtic sobre el medi ambient del Programa de les Nacions Unides pel Medi Ambient (Rose 2010: 35-36). A més, s'han establert centres regionals per adreçar qüestions mediambientals de zones costeres i boscos, de gestió de desastres i de recerca meteorològica. També s'ha arribat a diversos acords relacionats amb el medi ambient, i s'han fet convencions i trobades per adreçar-se a la qüestió.⁶

L'ICIMOD es defineix com un centre regional intergovernamental de compartició de coneixement i aprenentatge sobre el canvi climàtic i les seves conseqüències en els ecosistemes de l'Himàlaia.⁷ És important el suport que dóna al treball sobre el desgel de les glaceres de l'Himàlaia a la regió. Hi participen vuit països: Afganistan, Bangladesh, Bhutan, Xina, Índia, Myanmar, Nepal, i Pakistan. El seu pressupost el 2009 era de 11,7 milions de dòlars i la majoria provenia de governs europeus i organitzacions internacionals. És bastant influent però té una capacitat limitada per treballar a gran escala en l'estudi i mitigació del desgel de les glaceres (Rose 2012: 35-36).

L'AIIB, al seu torn, en les seves polítiques operatives ha establert un marc pel tema mediambiental i social. Alguns dels objectius que estableix sobre el medi ambient són assegurar la sostenibilitat dels projectes, proporcionar un mecanisme per adreçar els riscos i impactes mediambientals en la identificació, preparació i implementació de projectes, proporcionar finançament perquè els projectes compleixin amb els estàndards de la legislació mediambiental nacional i dels acords internacionals que s'hagin adoptat i facilitar la cooperació en temes mediambientals amb altres membres de l'AIIB (Asia Infrastructure Investment Bank 2016).

⁶ "Area of Cooperation." *South Asian Association for Regional Cooperation*. http://www.saarc-sec.org/areaofcooperation/cat-detail.php?cat_id=54 (30 juny, 2016)

⁷ "About ICIMOD". *ICIMOD*. <http://www.icimod.org/?q=1> (13 juny, 2016)

També hi ha alguns projectes que encara no s'han iniciat com el corredor econòmic *Bangladesh-China-India-Myanmar* (BCIM), que s'espera que fomenti la col·laboració en el sector energètic per la quantitat de recursos energètics disponibles en aquests països. Tot i que en aquest cas es parla tant de col·laboració en energies renovables com convencionals (Sahoo i Bhunia 2014).

En relació als recursos hídrics, l'ICIMOD té un programa regional sobre les conques dels rius que pretén millorar la gestió d'aquestes per reduir les vulnerabilitats físiques i millorar la seguretat alimentària i energètica de les comunitats del curs baix del riu de la regió de l'Himàlaia, al mateix temps que es reconeixen els interessos dels països del curs alt del riu. El resultat que s'esperen aconseguir és la creació de pràctiques i polítiques per la gestió integrada dels recursos hídrics, incloent mesures per la gestió de riscos i l'accés igualitari a l'aigua, afavorint així la seguretat energètica i alimentària de la població de la zona.⁸

Seguint amb la cooperació regional sobre els recursos hídrics, s'ha arribat a acords en relació a rius transfronterers, tot i que en cap participen la Xina i l'Índia conjuntament. En trobem un cas en l'acord de cooperació en el desenvolupament sostenible de la conca del riu Mekong, entre Cambodja, Laos, Tailàndia, i Vietnam. La resta d'acords sobre el tema són bilaterals, com l'acord per compartir les aigües del Ganges entre l'Índia i Bangladesh o el tractat sobre les aigües de l'Indus entre l'Índia i Pakistan. Malgrat tot, aquests acords se centren en la construcció de preses, l'energia hidroelèctrica i el transvasament d'aigua, i no en una gestió integrada dels recursos hídrics o en establir objectius de desenvolupament sostenible (Rose, 2010: 35-36).

Per una altra banda, la participació de la Xina i l'Índia a les cimeres mundials sobre el canvi climàtic il·lustra com han enfocat el tema. A trets generals, han format part dels països que han sostingut que no haurien de ser obligats a establir objectius vinculants per reduir les emissions de gasos d'efecte hivernacle, ja que es considera que les nacions més riques tenen una major responsabilitat històrica per les emissions d'aquests gasos (Watts 2009).

En la cimera de la Convenció Marc pel Canvi Climàtic de les Nacions Unides del 2015 a París vam poder observar les posicions adoptades per ambdós països. Modi va demanar “justícia climàtica pels països més pobres”, partint de la idea que no han

⁸ “River Basins”. ICIMOD. <http://www.icimod.org/?q=9122> (30 juny, 2016)

contaminat tant en el passat i volen accedir a energia econòmica per alimentar el creixement. A més, es demanava que es proporcionés ajuda financera per fer el canvi cap a fonts d'energia més ecològiques (Mauldin i Dalton 2015).

De fet, la qüestió del finançament va ser una de les més controvertides de les negociacions. En el cas de la Xina, es va produir un canvi d'actitud en aquest sentit, doncs va afirmar que contribuiria amb 3 mil milions de dòlars a l'ajuda proporcionada als països en desenvolupament per combatre el canvi climàtic (He 2015).

En resum, hi ha diversos acords i organitzacions bilaterals que s'adrecen a temes mediambientals i al canvi climàtic en què estan implicades tant la Xina com l'Índia, fomentant la seva implicació i cooperació en temes mediambientals, tant entre elles com amb altres països que hi estan implicats. Per una altra banda, la cooperació multilateral sobre els recursos hídrics a la regió és molt limitada.

8. Conclusions

A partir de les diferents qüestions analitzades, hem demostrat la creixent preocupació pel tema mediambiental que han mostrat l'Índia i la Xina a nivell intern i extern. Malgrat tot, també hem pogut observar que la cooperació pel tema mediambiental encara està en un estat inicial.

També hem pogut comprovar que es segueix mantenint la dinàmica entre conflicte i cooperació en la relació política entre la Xina i l'Índia, i això també queda reflectit en la qüestió mediambiental. Per una banda, trobem diversos acords i la cooperació bilateral i multilateral en relació a aquest aspecte, però al mateix temps trobem la competició pels recursos hídrics que crea tensions i podria portar a una escalada del conflicte. A més, hi ha la resta de punts de tensió que hem vist en relació al conflicte territorial, a l'equilibri de poder a la regió, i al xoc de percepcions i dels moviments nacionalistes.

A partir del marc teòric establert a la primera part, podem considerar quins són els possibles anàlisis que se'n farien des de cada perspectiva. Si considerem la perspectiva realista, en tant que el problema del canvi climàtic és de segon ordre, l'aspecte mediambiental que tindria més pes en les seves relacions seria la competició pels recursos hídrics, que portaria al conflicte. Tanmateix, havent vist que l'augment de la preocupació sobre el tema i la presa d'iniciatives tant a nivell domèstic com

internacional, podem afirmar que la protecció del medi ambient ha esdevingut un dels seus interessos nacionals. D'aquesta manera, malgrat que es consideri un assumpte de segon ordre, l'interès en combatre el canvi climàtic i protegir el medi ambient els porta a unir-se a organitzacions o institucions internacionals amb objectius comuns en aquest tema.

En relació al liberalisme, la presència i participació en les organitzacions internacionals afavoreix la congruència dels interessos d'ambdós països. A més, això s'afegeix a la creixent cooperació econòmica que comporta una major interdependència entre ambdós, dificultant l'escalada del conflicte i creant una situació favorable per la seva resolució. Pel que fa a la cooperació multilateral pel canvi climàtic, compartirien amb la Xina i l'Índia la posició a favor de proporcionar-los finançament per complir amb els objectius establerts en les cimeres mundials.

Per últim, en relació al constructivisme, si tenim en compte el xoc de percepcions mútues que hem analitzat, no ens portaria a considerar una dinàmica cooperativa sinó conflictiva. Tanmateix, ja hem comprovat que s'està produint una reavaluació d'aquestes percepcions i la situació podria canviar. Per una altra banda, sí que hi ha un reconeixement d'interessos mutus en relació al tema mediambiental i altres actors (les organitzacions i acords multilaterals) que porten a cooperar en relació al medi ambient.

Observant altres aspectes establerts al marc teòric, podem afirmar que el tema mediambiental i del canvi climàtic només podria portar al conflicte en tant que s'afegeix a altres tensions (Atkins 2016: 100-105). Com hem pogut veure, el major punt de tensió en relació al tema mediambiental ha estat en relació als recursos hídrics, però només han comportat un augment de la tensió quan s'han relacionat amb el conflicte fronterer, tal com hem vist amb el cas del Caixmir.

D'aquesta manera podem confirmar la hipòtesi inicial en la que consideràvem que el tema mediambiental era un element que més avia porta a la cooperació entre la Xina i l'Índia. A part de les tensions puntuals pels recursos hídrics, com hem comprovat que ha estat un element al voltant del qual han cooperat tant bilateralment com multilateralment.

9. Bibliografia

- “About ICIMOD”. *ICIMOD*. <http://www.icimod.org/?q=1> (13 juny, 2016)
- Asian Infrastructure Investment Bank. 2016. “Environmental and Social Framework”. Febrer. <http://www.aiib.org/uploadfile/2016/0226/20160226043633542.pdf> (30 juny, 2016)
- Anand, V. 2013. “China, India face stability challenge.” *Asia Times Online*. 6 Setembre. <http://www.atimes.com/atimes/China/CHIN-01-060913.html> (18 abril, 2016).
- “Area of Cooperation.” *South Asian Association for Regional Cooperation*. http://www.sarc-sec.org/areaofcooperation/cat-detail.php?cat_id=54 (30 juny, 2016)
- Arif, Sheikh Mohd. 2013. “A History of Sino-Indian Relations: From Conflict to Cooperation”. *International Journal of Political Science and Development*. 1(4): 129-137.
- Atkins, Ed, i Sosa-Nunez, Gustavo. 2016. “Introduction”. A *Environment, Climate Change and International Relations*, eds. Atkins, Ed, i Sosa-Nunez, Gustavo (Eds.). Bristol: E-International Relations. 1-14.
- Atkins, Ed. 2016. “Environmental Conflict: a Missioner?.” A *Environment, Climate Change and International Relations*, eds. Atkins, Ed, i Sosa-Nunez, Gustavo (Eds.). Bristol: E-International Relations. 99-113.
- Bawa, K. S., *et al.* 2010. “China, India, and the Environment.” *Science*, 327(5972), 1457–1459.
- Bohara, Alok K. 2010. “Trilateral Trans-Himalayan Economic Cooperation Agreement (THECA): China, Nepal, and India.” *Himalayan Research Papers Archive*, 7 (setembre).
- Dalby, Simon. 2016. “Environment and the International Politics: Linking Humanity and Nature”. A *Environment, Climate Change and International Relations*, eds. Atkins, Ed, i Sosa-Nunez, Gustavo (Eds.). Bristol: E-International Relations. 24-59.
- Dutt, V. 2010. “India and China: The Past and the Future.” *International Studies*, 47(2-4), 403-412..

- Economy, Elisabeth. 2007. "Environmental Governance: the Emerging Economic Dimension". A *Environmental Governance in China*, eds. Carter, Neil T. i Mol, Arthur P. J. Nova York, Estats Units: Routledge. 23-41.
- Gilboy, George J. i Heginbotham, Eric. 2012. "Chinese and Indian Strategic Behaviour: Growing Power and Alarm." Nova York: Cambridge University Press.
- Habib, Benjamin. 2011. "Climate Change and International Relations Theory: Northeast Asia as a Case Study." Presentat a World International Studies Committee: Third Global International Studies Conference, Universitat de Porto, Portugal. https://drbenjaminhabib.files.wordpress.com/2011/09/habib-b_wisc2011_climate-change-ir-theory-northeast-asia-case-study.pdf (16 gener, 2016).
- Hall, Nina. 2016. "The Institutionalisation of Climate Change in Global Politics". A *Environment, Climate Change and International Relations*, eds. Atkins, Ed, i Sosa-Nunez, Gustavo (Eds.). Bristol: E-International Relations. 60-74.
- Harrison, Tom, & Kostka, Genia. 2014. "Balancing Priorities, Aligning Interests." *Comparative Political Studies*, 47(3), 450-480.
- Hazarika, Obja Borah. 2015. "Riparian Relations between India and China: Exploring Interactions on Transboundary Rivers." *International Journal of China Studies*, 6(1), 63-83.
- He, Amy. 2015. "China praised for financial aid on climate." China Daily, 25 novembre.
- Ho, Selina. 2014. "China's Shifting Perceptions of India: The Context of Xi Jinping's Visit to India." *Asia Pacific Bulletin*, (279), 1-2.
- Jervis, Robert. 1999. "Realism, Neoliberalism, and Cooperation: Understanding the Debate." *International Security*, 24(1), 42-63.
- Jha, Saurav. 2014. "Xi Jinping in India: A Breakthrough in Relations?" 18 setembre. *The Diplomat*. <http://thediplomat.com/2014/09/xi-jinping-in-india-a-breakthrough-in-relations/> (1 juny, 2016)
- Joshi, Shashank. 2011. "China and India: Awkward Ascents." *Orbis*, 55(4), 558-576.
- Lacy, Mark J. 2005. "Security and Climate Change. International Relations and the Limits of Realism". Nova York: Routledge.
- Liming, Huang. 2007. "A study of China-India cooperation in renewable energy field." *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 11(8), 1739-1757.

- Mallavarapu, Siddharth. 2009. "Development of international relations theory in India: Traditions, contemporary perspectives and trajectories." *International Studies*, 46(1-2), 165-183.
- Manson, George P. (2010). "Contending Nationalisms: China and India March into the Twenty-First Century." *Asian Affairs: An American Review*, 37(2), 85-100.
- Mauldin, W., & Dalton, M. 2015. "Paris Climate Talks Delve Into Details; Thorny divides between rich and poor countries pose challenge to negotiators with a week of talks remaining." 3 desembre. *Wall Street Journal* (Online),
- Men, Jing. 2013. "China's economic diplomacy and Sino-EU relations." *Ekonomiaz: Revista Vasca De Economía*, (82), 292-313.
- Menon, Shivshankar. 2016. "China, the World and India." *China Report*, 52(2), 129-137.
- Ministry of Water Resources, River Development & Ganga Rejuvenation. Govern de l'Índia. 2014. "India – China Co-operation." 19 octubre. <http://wrmin.nic.in/forms/list.aspx?Id=4&lid=349> (23 maig, 2016)
- Ministry of Environment and Forests. Govern de l'Índia. 2009. "India and China Sign Agreement on Climate Change Cooperation" <http://envfor.nic.in/division/india-and-china-sign-agreement-climate-change-cooperation> (18 maig, 2016)
- NITI Aayog. Govern de l'Índia. 2013. "Monitoring XII Five Year Plan targets". <http://niti.gov.in/human-development/monitorable> (23 maig, 2016)
- NITI Aayong. Govern de l'Índia. 2013. "Overview of the 12th Five Year Plan (2012-2017)." *Slideshare*.13 març. <http://www.slideshare.net/PlanComIndia/presentation-on-the-12th-plan> (23 maig, 2016)
- Khan, Mizan R. 2016. "Climate Change, Adaptation and International Relations Theory." A *Environent, Climate Change and International Relations*, eds. Atkins, Ed, i Sosa-Nunez, Gustavo (Eds.). Bristol: E-International Relations. 14-28.
- Obe, M., & Mandhana, N. 2014. "India and Japan Pursue Closer Ties to Counter China; Prime Ministers for Asia's Two Biggest Democracies Emphasize Security Cooperation." *Wall Street Journal* (Online), 1 setembre

- Ollapally, Deepa, i Rajagopalan, Rajesh. 2012. "India: Foreign Policy Perspectives of an Ambiguous Power." A *Worldviews of Aspiring Powers*, eds. Nau, Henry R. i Ollapally, Deepa. Oxford University Press. 73-108
- Pan, Zongqi. 2010. "Managing the conceptual gap on sovereignty in China–EU relations." *Asia Europe Journal*, 8(2), 227-243.
- Pant, Harsh V., & Super, J. Julie. 2015. "India's 'non-alignment' conundrum: A twentieth-century policy in a changing world." *International Affairs*, 91(4), 747-764.
- Pop, Irina Ionela 2010. "China's Energy Strategy in Central Asia: Interactions with Russia, India and Japan." *UNISCI Discussion Papers*, (24), 197–220.
- Qin, Qaqing. 2011. "Development of International Relations theory in China: progress through debates". *International Relations of the Asia-Pacific*, 11, 231-257.
- Raman, G. Venkat. 2011. "India in China's foreign policy." *China: An International Journal*, 9(2), 342-352.
- Randol, S. 2008. "How to approach the elephant: Chinese perceptions of India in the twenty-first century." *Asian Affairs, an American Review*, 34(4), 211-226
- República Popular de la Xina. Ministry of Water Resources. 2015. "International Cooperation on Transboundary Rivers between China and its Neighbouring Countries." 29 abril.
<http://www.mwr.gov.cn/english/mainsubjects/201604/P020160406513798903048.pdf> (23 maig, 2016)
- "River Basins". *ICIMOD*. <http://www.icimod.org/?q=9122> (30 juny, 2016)
- Howard-Hassmann, Rhoda E. 2012. "Human Security: Undermining Human Rights?" *Human Rights Quarterly*, 34(1), 88-112.
- Rose, Erwin. 2012. "The ABCs of governing the Himalayas in response to glacial melt: Atmospheric brown clouds, black carbon, and regional cooperation". *Sustainable Development Law & Policy*, 12(2), 33.
- Sahoo, Pravakar i Bhunia, Abhirup. 2014. "BCIM Corridor a Game Changer for South Asian Trade." *East Asia Forum*. 18 juliol.
<http://www.eastasiaforum.org/2014/07/18/bcim-corridor-a-game-changer-for-south-asian-trade/>. (15 octubre, 2015)

- Singh, Sawaran 2015. "Is China Driving PM Modi's "Good Neighborly" Foreign Policy?". *Asia Pacific Bulletin*, (312), 1-2.
- Spring, Úrsula Oswald. 2016. "Perspectives of Global Environmental Change in the Anthropocene." A *Environment, Climate Change and International Relations*, eds. Atkins, Ed, i Sosa-Nunez, Gustavo (Eds.). Bristol: E-International Relations. 29-41
- Sullivan, P. 2011. "Glaciers, Monsoons, Rivers, and Conflict: China and South Asia". *Georgetown Journal of International Affairs*, 12(1), 107-117.
- The Economist*. 2015. "Seeking the Nixon spirit; Narendra Modi's trip to China." 415(8937), 33.
- The Hindu*. 2015. "Consulate in Chennai, ramping up railways among 24 agreements inked by India, China". 15 maig. <http://www.thehindu.com/news/national/consulate-in-chennai-ramping-up-railways-among-24-agreements-inked-by-india-china/article7209300.ece> (23 maig, 2016)
- Watts, Jonathan. 2009. "China and India agree to cooperate on climate change policy." 22 octubre. *The Guardian*. <http://www.theguardian.com/environment/2009/oct/22/china-india-climate-change-cooperation> (23 maig, 2016)
- Xinhuanet*. 2015. "Highlights of proposals for China's 13th Five-Year-Plan." 4 setembre. http://news.xinhuanet.com/english/photo/2015-11/04/c_134783513.htm (23 maig, 2016)
- Xinhuanet*. 2013. "Xi Jinping: China to further friendly relations with neighboring countries." 26 octubre. http://news.xinhuanet.com/english/china/2013-10/26/c_125601680.htm (1 juny, 2016)
- Xu, Jintao, i Berck, Peter. 2013. "China's environmental policy: An introduction." *Environment and Development Economics*. Cambridge University Press. 19(1), 1-7.
- Zawahri, Neda A., i Hensengerth, Oliver. 2012. "Domestic environmental activists and the governance of the Ganges and Mekong Rivers in India and China." *International Environmental Agreements: Politics, Law and Economics*, 12(3), 269-298.